

Daniela Tasca, *1001 Italianen. Vijf eeuwen immigratie in de Nederlanden*. (Amsterdam: Athenaeum, Polak & Van Gennep, 2016). 223 p. ISBN 9789025302481.

In het voorwoord van '1001 Italianen' beschrijft de auteur, Daniela Tasca, haar persoonlijke verhaal dat aan het schrijven van dit boek ten grondslag ligt. Ze verduidelijkt ook meteen dat haar boek het resultaat is 'van een – uiteraard – onvolledige en vaak zeer subjectieve blik, en zeker geen traditioneel geschiedenisboek' is. Dat is belangrijke informatie voor de lezer. Het boek is veelal beschrijvend en biedt weinig historische analyse. Het is niet gebaseerd op eigen bronnenonderzoek, maar op een weidse lezing van de secundaire literatuur en op een heel aantal audiovisuele bronnen. Ook het notenapparaat is duidelijk gericht op de niet-academische lezer, met weinig expliciete bronvermeldingen.

'1001 Italianen' biedt een extensief overzicht van de Italiaanse aanwezigheid in

Nederland, van de Romeinen tot vandaag. Alle mogelijke types migranten komen aan bod, uit alle regio's van Italië, met allerlei socio-economische profielen en migratiemotieven. Het boek wil 'een beeld schetsen van verschillende facetten van de geschiedenis van de Italianen in Nederland en van de grote culturele veranderingen binnen de Nederlandse maatschappij' waarvan zij getuige waren en waaraan zij hebben bijgedragen. In sommige hoofdstukken slaagt het daar zeer goed in, in andere wat minder.

Het boek is chronologisch opgevat. Hoofdstuk 1 behandelt dus logischerwijze de vroegste periode. Waarschijnlijk omdat er nog maar zo weinig geweten is over de Italiaanse aanwezigheid vóór de negentiende eeuw, wordt hier getracht de hele periode van de oudheid tot de achttiende eeuw in ogenschouw te nemen. Zelfs voor een populariserend werk is dat een hele ambitie, en de lezer blijft dan ook ietwat op zijn honger zitten. Dit hoofdstuk lijkt eerder een proloog dan een eerste hoofdstuk. De eerste pagina's bieden wel een samenhangend verhaal, maar de stukken over de individuele groepen (p. 32-46) lijken eerder opsommingen van individuele verhalen, waartussen weinig samenhang bestaat.

Het tweede hoofdstuk daarentegen biedt meer context. De geschiedenis van de negentiende-eeuwse Italiaanse emigraties naar Nederland werd al in verschillende studies gepubliceerd, maar blijft bij het grote publiek nog steeds minder bekend. Daarom is het goed dat ze een prominente plaats kreeg in dit boek. De keuze voor het achtereenvolgens behandelen van de verschillende beroepsgroepen is traditioneel, maar werkt goed. Het enige jammere daaraan is dat de algemene impact van bijv. het fascisme en de Tweede Wereldoorlog op al deze groepen wat verloren gaat. Verder wordt ook weinig aandacht besteed aan een aantal belangrijke aspecten van deze migratiestroom, zoals het fenomeen van seizoensmigratie en de wisselende genderrollen. Tenslotte zijn er hier en daar passages die met elkaar in tegenspraak lijken te staan. Dit is vooral merkbaar in het stuk over de schoorsteenvegers (p. 64-67) waarin deze achtereenvolgens omschreven worden als 'zeer populaire figuren', 'casanova's en weinig betrouwbaar', als sukkelaars in de literatuur, en als genietende van 'het respect van de bevolking'.

Het meest interessante en vlot geschreven hoofdstuk is hoofdstuk drie, dat de periode van de 'gastarbeidersmigratie' behandelt. Behalve een paar tegenstrijdigheden (bijvoorbeeld op p. 102 over de terugkeer van Italiaanse mijnwerkers en op p. 124 over de tijdelijkheid van gastarbeid) biedt het hoofdstuk een mooi en omvattend overzicht van de gastarbeidersmigratie in zijn economisch, wetgevend, sociaal en cultureel kader. Het enige wat dit hoofdstuk nog beter had kunnen maken, is een vergelijking met de situatie in de buurlanden. We snappen dat het boek specifiek het Nederlandse verhaal wil vertellen. Toch is het jammer dat er zo weinig gerefereerd wordt naar de Belgische, Duitse en Franse cases. De afwezigheid van deze inzichten blijkt ook uit de bibliografie, die quasi geen referenties naar andere dan de Nederlandse casus bevat.

In hoofdstuk vier, die de situatie vanaf de jaren zeventig tot vandaag behandelt, wordt verdergegaan op het elan van hoofdstuk drie. Inhoudelijk is dit een zeer interessant hoofdstuk, met een aantal belangrijke en originele inzichten – bijvoorbeeld het gegeven dat naast de traditionelere braindrain er de laatste jaren ook steeds meer ‘nieuwe gastarbeiders’ aan het bijkomen zijn. De auteur springt in dit hoofdstuk echter nogal van de hak op de tak. De stukjes ‘massaontslagen’ en ‘nieuwkomers in cijfers’ lijken beter op hun plaats aan het begin van het hoofdstuk dan in het midden, waar ze nu te vinden zijn.

Deze verwarring zet zich door in het laatste hoofdstuk, dat door de auteur gepresenteerd wordt als een soort nabeschouwing. Op zich zijn de stukjes zeker interessant, maar de rode draad – de impact van de Italiaanse migratie op de Nederlandse samenleving? – gaat wat verloren in de veelheid aan individuele anekdotes en uittreksels uit interviews. Wat meer bindtekst, om de samenhang tussen de verschillende aspecten te benadrukken, zou dit hoofdstuk tot één geheel smeden.

Ondanks een aantal gebreken blijft ‘1001 Italianen’ een mooi overzichtswerk dat de Italiaanse geschiedenis van Nederland behandelt. Rijk gestoffeerd met anekdotes, individuele verhalen en foto’s zal het zeker een groot publiek kunnen boeien.

Jozefien De Bock, Universiteit Gent